

VANSITTARTISMEN

OCH

EUROPEISKT KULTURMEDVETANDE

Av dr. phil. ERICH WITTENBERG, Lund

RÄTTSTANKEN har råkat i en kris, makten triumferar på livets alla områden. Förvisso är detta ett gammalt problem i historien och filosofien. Redan för två människoåldrar sedan hade den store schweizaren Jakob Burckhardt i anslutning till Kants lära betecknat makten som »ond» och ansett det som sin tids grundproblem att bekämpa den vidskepliga tron på maktens rätt, om den europeiska kulturenheten alls skulle kunna bevaras. Men först i våra dagar har denna vantro fått en sådan utbredning att den sätter västerlandets framtid på spel. I motsats till äldre tider, då alltid makttanken försvagades av andra motsatta strömningar, har det förbehållits vår tid att inte endast bejaka makttanken principiellt utan också att bana väg för den på det historiska och sociala livets alla områden. Ännu vid det första världskrigets utbrott 1914 bekände sig de ansvariga statsmännen i de krigförande staterna till fredstanken och sågo i kriget en ödesdiger olycka. I denna uppfattning stöddes de av sina landsmän, som intet högre önskade än att bevara freden. I skärande kontrast till dem stå de totala staterna av i dag, vilka betrakta kriget som självändamål och uppfatta det som ett rättvist domslut i folkens inbördes strider. En människas sjukdom kan botas, om orsakerna till den äro kända och viljan finns att övervinna den. Men en sjuk är obotlig, om han anser sig själv för frisk, får andra att dela sin åsikt och därför försmår att göra något mot sitt lidande. En sådan sjukdomsbild uppvisar Tyskland under Hitler och Italien under Mussolini. Rättstanken ersattes av den brutala makttanken, dogmen om krigets välsignelserika verkningar förkunnades högljutt som officiell statsreligion. Västerlandets framtid beror på avgörandet av frågan om rättsidén eller den krassa makttanken skall bestämma staternas inrikes- och utrikespolitiska förhållanden. Rättstanken

måste segra såväl i människors medvetande som i det praktiska livet, om Europas kulturenhet skall kunna bevaras.

Vad som skärper vår tids kulturkris ännu mer är, att makt-tanken inte endast har vunnit anhängare i de totala staterna utan även i de demokratiska länderna, som principiellt hålla rätts- och frihetstanken i helgd. Mest bekant är Lord Vansittart, engelsk publicist och politiker, som ända tills helt nyligen verkat i Foreign Office och alltså aktivt deltagit i den engelska utrikespolitiken. I det följande är det inte vår uppgift att utreda Vansittarts tankegångar i detalj, snarare att bevisa, att Vansittartismen, varmed man betecknar sammanfattningen av hans åsikter, liksom man t. ex. talar om marxismen, är en ren maktlära, som sakligt sett till sin struktur helt motsvarar de maktföreteelser, som den vill bekämpa. Vansittartismen är i själva verket en uttrycksform för hitlerismen i engelsk förklädnad, och om hans åsikter skulle vinna beaktande, skulle den europeiska kulturenheten splittras.

Lord Vansittart utgår från den tanken att varje folk äger en fast, oförstörbar nationalkaraktär, varigenom det skiljer sig klart och tydligt från andra folk. Tysken är hård, egoistisk, maktlysten, avundsjuk och grym; hela den tyska historien är ett talande vittnesbörd om detta. Liksom den amerikanske journalisten Peter Viereck, vars uppfattning han delar utan förbehåll, påstår han, att den tyska historien karakteriseras av fem resningar mot den europeiska enheten. Den första revolten är Hermann cheruskers kamp mot det romerska världsherraväldet, den andra är saxarnas uppror mot Karl den store, den tredje den lutherska reformationen, den fjärde den tyska andliga förnyelserörelsen under »Sturm- och Drangperioden» omkring 1770 och den femte slutligen Hitlers totala statsrevolution. National-socialismens omedelbara förhistoria börjar enligt Vansittart med Bismarcks rike, grundat med svärdets hjälp genom de tre rovkriegen 1864, 1866 och 1870/1871. Helt i stil med de medel, som Bismarck använder utan skrupler i sin uppgörelse med socialismen och katolicismen, är hans djärva anspråk att uppträda som skiljedomare i den europeiska politiken och att leda den. Vidare förklarar Vansittart, att Preussen som den bestämmande maktfaktorn i det tyska riket har en rent militär karaktär. Det kännetecknas av militarismens förbund med adeln, med storagrärer och kyrkan, vilken sistnämnda sanktionerar statens maktpolitik. Också den tyska arbetarrörelsen bär en rent militär prägel; där härskar en järnhård partidisciplin, likaledes blind tro och lydnad gentemot partiledaren. Man bejakar en kraftfull utrikespolitisk kurs. Med Tysklands ekonomiska och industriella uppsving under Wilhelm II träder dess anspråk på världsherravälde ohöljt i dagen. Den militäriska upprustningen till lands går parallellt med upprustningen till sjöss för att tränga England i bakgrunden och ersätta det engelska imperiet, som vilar på frihetstanken, med

ett tyskt världsherravälde, som skulle byggas upp med bajonetternas hjälp. Världskriget 1914 framkallar de hotade makternas naturliga reaktion och nödvärn mot den tyska världspolitik. Den tyska demokratiska eran 1919—1932 har bara varit ett kort mellanspel och måste nödvändigt stranda på tyskarnas bristande frihetskärlek.

Enligt Vansittart är det ett betecknande drag för Weimar-republiken Tyskland, att det fördömer Versaillesfredens bestämmelser och bestrider krigsskuldtesens berättigande. Alla partier äro ense om att återupprätta Tysklands militäriska maktställning. Nationalsocialismen betyder därför inte en brytning med den föregående utvecklingen utan är snarare dess naturliga och oundvikliga konsekvens. Våldstanken, som bestämmer hela den tyska utvecklingen, den blinda tron på »ledaren» som folkets räddare, särskiljandet av födda herrefolk från slavfolk, den obetingade anslutningen till militarismen som ett folks enda berättigade livsstil äro utmärkande för tysk egenart. Det är utan betydelse, om regeringsmakten representeras av en kejsare, president eller ledare; Bismarcks och Wilhelm II:s väg måste nödvändigtvis utmynna i nationalsocialismen. Ett folks karaktär speglar sig i dess handlingar; den yttre framgången är ett kännetecken på ett folks prestationsförmåga. Om man bedömer tyskarna efter detta mått, visar det sig, att de alltid befunnit sig i makttankens trollvärld. Skillnaden mellan den förnazistiska perioden och Hitlers är endast en gradskillnad; faktiskt bildar Hitlers regim höjdpunkten i hela den tidigare tyska utvecklingen. Han har bara med den moderna propagandans alla resurser förverkligat de idéer, som städse varit karakteristiska för Tysklands politiska liv.

Det politiska livets struktur i Tyskland motsvarar, enligt Vansittart, helt dess andliga kultur. Med undantag av ett fåtal diktare, som inte voro politiskt intresserade och som inte utövade något särskilt inflytande på den tyska politiken, ha de stora representanterna för tyskt andligt liv helt ställt sig i politikens slavtjänst. Endast Kant utgör ett berömvärdt undantag, men hans klara rättsmedvetande, hans rättsstatsideal och hans lära om den eviga freden ha väl vunnit anklang i hela världen, blott inte i Tyskland. Herder representerar enligt Vansittart den tyska nationalkänslan på ett konstlat och överdrivet sätt. Fichte var en obetingad anhängare av rasläran, hatade allt utländskt och var en krass förespråkare för tyskarnas självmedvetna strävan efter makt. Hegel hyllar endast framgången och bejaktar den totala statsidéen, såsom den har förverkligats av hans trogna disciplinar, vår tids nationalsocialister. Den tyska diktningen uppvisar samma inhumana karaktär som den tyska filosofien. Kleist och frihetskrigens patriotiska sångare uppegga till och försvara mordet på Napoleon och hängiva sig åt en slavisk dyrkan av den manligt heroiska tyska folkkaraktären. Den tyska historieskrivningen försvarar den preussiska militarismen. Treitschkes lära är ett tidigt förspel till nationalsocialismen i dess teori om staten som maktorganisation, och de preussiska historikerna Sybel och Droysen ansluta sig principiellt till denna uppfattning. Nietzsches filosofi föregriper det framtida händelseförloppet. I en diktares djärva visioner frammanar

han bilden av den kraftfulla övermänniskan, som betvingar massorna, förkastar humanitetens förvekligade dygder och förklarar demokratien krig på liv och död. Likaledes är Langbehn en hänförd beundrare av den tyska herremänniskan i hennes egenskap av född världshärskare. General Bernhardi försvarar läran om kriget som ett stålbad för folken. Rasaposteln Chamberlain förkunnar i väckande ordalag dogmen om de högre herreraserna och de lägre slavaraserna. Den ariska herrerasen, renast förkroppsligad i vår tids tyskar, tillkommer enligt denna åsikt med rätta herraväldet över jordklotet på grund av dess politiska, andliga och ekonomiska överlägsenhet. Vansittart anser, att det aldrig har funnits något idealistiskt inställt Tyskland, ty enstaka idealistiska tyskars läror om rättsstaten ha aldrig utövat något bestående inflytande på Tysklands politik, långt mindre bestämt dess kurs. Huvudtankarna i Fichtes och Hegels filosofi äro i själva verket endast en täckmantel för imperialistiska planer, dolda i den högfärdiga läran om tyskarnas andliga företräde framför andra folk. Till och med Schiller, som man så gärna betraktar som frihetsdiktare, har visat sig vara en representant för makttanken på grund av sin övertygelse om världshistorien som världsdomen, d. v. s. yttersta domen. Läran om folkens stabila nationalkaraktär får full bekräftelse genom en analys av Tysklands politiska historia och andliga kultur. Politiken bestämmer också avgörande Tysklands andliga liv. På grund av nationalkaraktärens oföränderlighet är det enligt Vansittart fullt berättigat att behandla varje enskilt folks politiska och andliga utveckling som ett slutet helt för sig utan att inordna den i dess universella sammanhang. Detta betraktelsesätt är av sakliga skäl väl motiverat och just ett bevis på en sann historisk världsåskådning.

Då nu enligt Vansittart tyskarna utgöra en nation av mördare, begär han, att den tyska riksenheten fullständigt löses upp; landet skall föras tillbaka till det politiska tillstånd som det befann sig i för ett århundrade sedan, d. v. s. före Tysklands politiska enande genom Bismarck. Man bör dela upp Preussen i dess olika beståndsdelar: Brandenburg, Pommern, Rhenlandet, Westfalen, Hannover etc. i egenskap av självständiga riksprovinser och på detta sätt för alltid omöjliggöra Tysklands återuppstigande till väpnad stormakt. Likaledes bör det förhindras genom lagstiftning, att en preussare någonsin får politiskt inflytande i dessa autonoma stater. Under en ockupationstid av en till två människoåldrar skall en systematisk nyuppfostran av hela den tyska befolkningen äga rum, varigenom ett autokratiskt herrefolk skall förvandlas till en demokratisk och fredligt inställd medlem av folkens gemenskap. Grannstaternas upprustning, den totala förintelsen av den preussiska militarismen och en fullständigt genomförd avväpning komma att ha till resultat, att Tyskland aldrig mer kan uppstå som en i sig sluten enhetsstat.

Vansittart förklarar, att dessa förslag på intet sätt äro ett utslag av hat mot Tyskland, utan tvärtom tjäna till landets egen fördel, då Tyskland därigenom skulle få tillfälle att utveckla sin andliga energi, som hittills undertryckts. Samtidigt är en sådan lösning av

det tyska problemet i överensstämmelse med kristendomens och Europatankens grundsatser. Kristendomen, som håller på individens okränkbarhet, kan inte lugnt åse, att individen slås i bojor under en ohämmad maktregim. Den kristna tanken om folkens andliga släktskap är oförenlig med en maktlära, som hotar nationernas självständighet och slutligen helt avskaffar den. Europatanken vilar på tesen om folkens oberoende och fria inre och yttre utveckling. Om denna emellertid alltid kränkes av ett folk, så förefinnes rätten till avvärjning och motstånd, så att västerlandets enhet räddas och inte ett enda folks brutala maktvilja fullständigt sätter sig över de andras rättsmedvetande.

Vad karakteriserar då Vansittarts ståndpunkt, och i vilken mån motsvara hans grundtankar till sin struktur nationalsocialismens? Att gendriva Vansittarts påståenden i detalj medger inte utrymme. Vi få nöja oss med att göra några påpekanden. Endast genom att själv använda makten som högsta norm kan han få ett folks mer än tusenåriga utveckling att bli en makttankens historia. Med utgångspunkt från denna uppfattning förnekar han det andliga livets autonomi och erkänner utan förbehåll politikens primat över kulturen, som i Tyskland då naturligtvis blir endast en funktion av statslivet. I den mån kulturen utvecklar sig utanför dettas ram, är den av ringa vikt, emedan den, som Vansittart antar, då inte har haft något varaktigt inflytande på Tysklands politik och inte heller varit i stånd att få det. I sin vidskepliga tro på makten sätter Vansittart all sin tillit till möjligheten att ett stort folk skall kunna uppfostras efter en med våld påtvingad plan. Ett folks yttre handlingar och deras resultat äro enligt honom till fyllest, för att han skall kunna förstå dess egenart. Framgången är alltså för Vansittart måttstocken för bedömandet av politiken. Med dogmen om folkens föregivna fasta och oföränderliga karaktär som utgångspunkt kan Vansittart på detta sätt i likhet med nationalsocialismen isolera varje enskilt folks historia och betrakta ett folks nationella utveckling ytterst som självändamål. Så kan han karakterisera ett folks mångförgrenade och rikt fasetterade liv helt godtyckligt och godkänna en fullständig likriktning i bedömandet av de olika nationerna. Skulle nämligen Vansittarts antagande, att varje folk har en i sig sluten nationalkaraktär, vara riktigt, så skulle ett folks samtliga livsyftringar visa samma sterilt likriktade bild.

Dessa grundsatser visa en tydlig inre släktskap och överensstämmelse med nationalsocialismen i alla dess väsentliga punkter. Nationalsocialismen delar med Vansittart övertygelsen om ett

folks fasta och oföränderliga nationalkaraktär, varvid rasen är det avgörande för nationalsocialismen och ett folks politiska öden för Vansittart. Uppdelningen i av naturen goda och mindervärdiga folk hos Vansittart motsvaras hos nationalsocialisterna av skillnaden mellan herre- och slavraser, mellan arier och semiter. Om det hos nationalsocialisterna är rasen, som utgör folkkaraktärens enda bestämmande faktor, så svarar det helt mot Vansittarts ensidiga teori om makten som drivfjäder i historien. Liksom Vansittart anser, att framgången är den högsta instansen för världshistoriska avgöranden, så fäster inte heller nationalsocialismen någon vikt vid sanningshalten, om blott en lära har förmåga att slå igenom politiskt sett. Liksom Vansittart håller fast vid politikens absoluta och obetingade företräde framför anden, så förkunnar nationalsocialismen, att den på rastanken vilande staten är den enda alltomfattande ramen för ett folks liv. På båda hållen bestrider man, ja t. o. m. förnekar man i sak det andliga livets autonomi.

Vansittart ser i Tysklands sönderstyckande, i det slutgiltiga krossandet av dess självständighet och i en tvångsuppfostran av det tyska folket under utländskt ok en lösning av det europeiska problemet; nationalsocialismen har just försökt att genomföra samma experiment på främmande folk, visserligen med den största brutalitet och grymhet, och har misslyckats. Å ömse sidor samma felaktiga tro på våldets rätt. Nationalsocialismen förkunnar nödvändigheten av en nyordning i Europa på grund av den tyska rasens förmenta överlägsenhet. Vansittart anser, att Tysklands tillintetgörande som inflytelserik makt är en förutsättning för nyordningen i Europa och upprätthållandet av den europeiska kulturenheten. Han finner detta krav berättigat på grund av det tyska folkets politiska och andliga underlägsenhet.

Hitlerismen och vansittartismen stå i samma diametrala motsatsförhållande till kristendomens och den västerländska kulturens idévärld. Kristendomen bejakar principiellt det gemensamma i allt mänskligt och den absoluta giltigheten av de etiska värdenas ordning. Men nationalismen, som betraktar det egna folket som självändamål, lämnar varken hos Vansittart eller hos nationalsocialisterna rum för en etisk världsordning, vare sig den är av övernationell eller nationell natur. Men ville man själv tillerkänna nationalsocialismen och vansittartismen rätten att uppbygga en renodlad nationell intresseetik för varje folk, så bleve därigenom etikens absoluta giltighet ersatt med en oövervinnelig

etisk relativism, som skulle isolera folken från varandra och avbryta relationerna dem emellan. Kristendomens individualitetstanke bejaktar det förnuftiga i allt mänskligt och är lika oförenlig med vansittartismen som med nationalsocialismen, ty å ömse sidor förnekar man individens självständiga existens och låter den fullständigt uppgå i stats- och folkorganismen. Så äro alla allmänna omdömen om folkens nationalkaraktär, varigenom ett folks mångskiftande kynne liksom reduceras till en enda huvudnämner, oförenliga med en kristen inställning, ty enligt denna bevarar individen alltid sin självständighet i staten och folket och sammanmälter aldrig fullständigt med dem. I inte mindre skarp kontrast till kristendomen står nationalsocialismens och vansittartismens lära om folkens oföränderliga nationalkaraktär.

Kristendomen bejaktar andens skapande kraft och tror på den enskilde individens, folkets och hela mänsklighetens förmåga att fullkomnas. I denna anda kan den därför inte godtaga ett skarpt särskiljande mellan konstant högt stående och konstant lågt stående folk. I den kristna världsbilden har varje folk att fylla sin egen, oersättliga plats i den gudomliga världsordningen. Hur skulle detta kunna låta förena sig med den nationalsocialistiska herrefolksideologien och med Vansittarts fördömande av ett helt folk och dess andliga och politiska historia? Särskilt står läran om våldet och hårdheten, representerad av vansittartismen och hitlerismen i dessas uppfattning om folkens inbördes relationer, helt i strid med kristendomens grundsatser. Denna sätter sin lit till möjligheten av en folkförsoning, uppbyggd på ömsesidig förståelse. I stället för den hedniska läran om det egna folket som högsta självändamål i all politik träder här idén om ett övernationellt folkförbund på kristlig grund, likaså tanken på en helig gudsfred, såsom medeltidens kyrka förkunnade den med övertygande argument. Den som i överensstämmelse med kristendomen tror på den alltomfattande kärlekens helande kraft måste helt förkasta teorien om nationalläran och heroismen som politikens högsta mål. Detta måste betonas. Ty vår tids allvarliga kulturkris kännetecknas just därav, att rena maktläror, typiskt företrädda av hitlerismen och vansittartismen, dölja sig i kristen dräkt. Kristen anda som ferment i den västerländska kulturen kan emellertid på intet sätt förenas med nationalsocialismens och Vansittarts inställning. Hur långt denna kris, som hotar hela västerlandets bestånd och framtida utveckling, har gått, framgår bäst av det faktum att nationalsocialismen på fullt allvar tror, att den naturalis-

tiska rasläran står i överensstämmelse med kristendomen, och att vansittartismen i kristendomens namn försvarar sitt domslut över ett helt folk. I intet annat avseende träder släktskapen mellan hitlerismens och vansittartismens struktur klarare i dagen än just i deras gemensamma oförsonliga motsats till kristendomen och dess läror.

Men väsenslikheten mellan hitlerismen och vansittartismen återspeglas inte mindre tydligt i motiveringen för deras uppfattningar. Som bekant finner Vansittart, att den tyska historien karakteriseras av fem resningar mot den europeiska enheten. Denna åsikt har sitt motstycke i nationalsocialismens tes om Tyskland som europeisk ordningsmakt som effektivt skyddat den västerländska kulturen mot Englands och Frankrikes ingripande. Några väsentliga synpunkter må anföras: den nationalsocialistiska historieuppfattningen »betecknar Tysklands historia som historien om de antiimperialistiska resningarna från Ludvig XIV:s våldspolitik ända fram till Versaillesfreden», och förklarar detta på följande sätt. När den franska revolutionen och Napoleon hade försatt hela Europa i krigstillstånd, ledde Tyskland, medvetet om sitt ansvar för västerlandet, under friherre vom Stein kampen mot Napoleons välde och visade, att Europas frihet i första hand beror på Tysklands frihet, emedan endast ett starkt block i Europas centrum kan garantera staternas jämvikt; medan de vita folken i liberalismens tecken underkuvade kolonialfolken med våld, höll sig Tyskland borta från dessa blodiga och grymma kolonialkrig. Och då slutligen Napoleon III på det kännbaraste hade stört Europas lugn, banade Bismarcks storsinta fördragssystem väg för en bättre förståelse storstaterna emellan, varigenom en varaktig fred i Europa befrämjades. I det nuvarande världskriget försvarar Tyskland på samma sätt samtidigt med sin egen frihet även Europas mot Amerikas, Englands och Rysslands maktlystna imperialism. Likaså finner man på nationalsocialismens sida en direkt parallell till Vansittarts teori om tyskarnas fördärvade karaktär. Den engelske lordens lära om tyskarnas grymma, egoistiska, avundsjuka och maktlystna väsensdrag finner sin nästan ordagranna motsvarighet i den mot engelsmännen riktade boken »England, kontinentens vampyr» (England der Vampir des Festlandes), som till författare har den alltyske greve Reventlow och första gången utkom 1915. Greve Reventlow trädde senare i intim kontakt med nationalsocialisterna och hyllades av dessa i egenkap av nationalsocialismens politiske sakkörare och tolk. Denna

hans bok är i princip pendangen till Vansittarts arbete: »Lessons of my life.» Enligt Reventlows uppfattning har England ända sedan 1500-talet byggt sin politik utslutande på maktprincipen och bemödat sig om att ständigt störa den europeiska jämvikten genom att spela ut staterna mot varandra för att därigenom ensam få en fullständig kontroll över kontinenten. Samtidigt missbrukar och utnyttjar England de europeiska konflikterna till förmån för sin utomeuropeiska expansion. Om vi ville sätta tilltro till Reventlows fantastiska analys av det engelska folket, så skulle England aldrig ha drivits av annat än rent brutala rovdjursinstinkter till sin månghundraåriga, målmedvetna kamp om världsherraväldet. Vansittart och Reventlow lämna alltså i sina omdömen om de tyska och engelska folken talande bevis på dessa brutala maktideologiers inre släktskap.

Om vi granska Vansittarts framställning av Tysklands kultur, så är även här överensstämmelsen mellan honom och nationalsocialismen iögonenfallande. Detta är visserligen ingen tillfällighet, då Vansittart betecknande nog i sin skildring av Tysklands andliga liv nästan utslutande stöder sig på nationalsocialistiska källor. Till följd härav ser nationalsocialismen liksom Vansittart i Herder endast den kraftfulle uppväckaren av den tyska nationalkänslan, i Fichte den sanne tolkaren av den tyska folkkaraktären och modige förkunnaren av maktfilosofien, i Nietzsche den stolte banérföraren för heroismens budskap och humanitetens, demokratiens och liberalismens oförsonlige och svurne motståndare. Chamberlain gäller hos bägge för den betydande grundaren av den folkliga rasläran och för den geniale skaparen av teorien om det germanska herrefolket. Vansittarts utredningar och motiveringar äro såtillvida även i fråga om detaljerna i sak identiska med nationalsocialismens.

Vansittarts uppfattning om nationalsocialismens politiska förhistoria står likaledes helt i samklang med den folkliga historieideologien. Den enda skillnaden ligger däri att han bedömer de företeelser negativt som det Tredje Riket bedömer positivt. Hos båda är Fredrik den store först och främst en överlägsen krigshjälte och rent av inkarnationen av den preussiska militarismen. Vägen leder från honom, som man betonar på båda håll, via Bismarck direkt till Hitler. Hos båda ger Hitler ett äkta uttryck för tyskt väsen, som det representeras i hela den tyska utvecklingens politiska och andliga tradition. Från denna synpunkt är Weimarrepubliken både hos Vansittart och hos Hitler endast ett kort och

betydelselöst mellanspel utan varaktigt inflytande på Tysklands framtida politiska utvecklingsgång.

Det finns följaktligen all anledning att beteckna *vansittartismen* som *den engelska hitlerismen*. Skillnaden mellan de båda rörelserna ligger uteslutande däri att erkännandet av makten som enda drivfjäder i historien utgör en nödvändig konsekvens av den nationalsocialistiska rasläran, medan Vansittarts till strukturen likartade åskådning om makten är helt oförenlig med demokratiens ideal, som han dock vill befrämja med sin lära. Båda teorierna äro ett beklagansvärt bevis på vår tids kulturkris.

Vansittartismen och hitlerismen lägga vidare all vikt vid den propagandistiska verkan av sina lärosatser och dogmer, vilkas sanningshalt de över huvud helt ignorera. Historien är för dem en myt, ett medel att göra våldet berättigat. Vi vilja belysa de här anförda argumenten med ett par korta exempel. Hermann cheruskens kamp mot romarna är inte, som Vansittart menar, ett uppror mot Europa utan en germansk frihetskamp för att bevara självständigheten mot ett världsväldes olidliga yttre tryck. Saxarnas resning mot Karl den store är på samma gång en självmedveten stams revolt mot yttre förtryck och en reaktion mot kristendomens införande med våld. Den lutherska reformationen är i sanning en milstolpe i samvets- och tankefrihetens historia och har inte upplöst utan främjat den europeiska kulturenheten. Vad beträffar den tyska rörelsen omkring 1770, så har den inom upplysningens ram gynnat förståelsen folken emellan på övernationell grund. Härpå är just Herder ett talande vittnesbörd. Han förkunnade läran om humanitetens förpliktande bud jordklotet runt och med sina värdefulla översättningar och efterbildningar gjorde han andra folks andliga gods tillgängligt för tyskarna. Det enda riktiga i Vansittarts tes är, att nationalsocialismen fullständigt brutit med den västerländska kulturtanken, men just därför står den också i samma skarpa motsats till Tysklands föregående utveckling som till Europas. Icke mindre ohållbar och lögnaktig är den tyska nationalismens tes om engelsmännen som ett rövarfolk, vars hela historia kännetecknas av våldsdåd och av brott mot rätten på grund av dess medvetna strävan efter världsherraväldet. Den internationella historieforskningen har stadfäst, att det engelska imperiet grundats så småningom utan en i förväg utstakad plan. Fermentet i den engelska historien är inte makt-tanken utan frihetsidéen. Utom Schulze-Gävernitz och Erich Marcks har särskilt Harald Hjärne konstaterat detta. Nationalsocialister-

nas bild av England står därför i skärande kontrast till varje sakligt motiverad uppfattning. Betecknande nog lämnar nationalsozialismens karakteristik av England inte rum för någon uppskattning av bl. a. Englands stora prestationer på filosofiens, naturvetenskapens och litteraturens områden. Vad vansittartismen i sin tur påstår i fråga om tyskarnas utveckling på det andliga området är lika osant som absurt. Schiller var på intet sätt en samvetslös försvarare av makten utan en trofast förespråkare för de små folkens livs- och existensberättigande och han har i lågande ordalag besjungit dessas frihetskamp i odödliga diktverk. Kants idéer ha inte blott haft varaktigt inflytande på den tyska odlingen utan ha t. o. m. ingått i varje tysks allmänna bildning under hela tiden före nazisternas makttillträde. Fichte var aldrig, som Vansittart påstår, någon anhängare av rastanken utan tvärtom en modig och beslutsam förkämpe för den västerländska kulturenheten och den fullständiga tanke- och samvetsfriheten. Hegels historiefilosofi var en glödande bekännelse till andens skapande kraft; den såg i folkens frihetsmedvetande just nyckeln till hela världshistoriens djupare förståelse och mening. Nietzsches lära om övermänniskan betyder inte i något avseende ett förhärlikande av den råa makten utan är i stället en varm hyllning till den högtstående bildningsaristokraten, som finner sin tyngdpunkt i sig själv och städse arbetar på att förkovra sig och vidga sin andliga horisont. Dessa antydningar må räcka för att visa att vansittartismen och hitlerismen ha byggt sina läror på lösan sand.

Vansittartismens och hitlerismens teser om våldets allenarådande rätt, om folkens konstanta oförstörbara nationalkaraktär och om politikens absoluta primat över alla områden av det mänskliga skapandet äro oförenliga med varje saklig uppfattning om politikens sanna väsen. De utgöra i sak en krigsförklaring mot det mänskliga förnuftet och äro ett slag mot den västerländska kulturenheten.